

Asia: VN/17727/2022

Lausuntopyyntö selvityksestä - Tuomioistuinlaitoksen koulutusjärjestelmän kehittyminen : Selvitys tuomioistuinlain vaikutuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Tulisiko tuomioistuinharjoittelun nimellä tunnettu harjoittelumahdollisuus laajentaa kattamaan myös muut oikeudenhoidon toimijat? Jos, niin missä harjoittelu tulisi voida suorittaa? Mikä harjoittelun kesto tulisi olla?

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan tuomioistuinharjoittelua ei tule laajentaa kattamaan muiden oikeudenhoidon toimijoita. Tuomioistuinharjoittelu tulisi säilyttää nimensä mukaisesti käräjäoikeuksissa ja hallinto- tai hovioikeuksissa tapahtuvana harjoitteluna. Mikäli muilla oikeushallinnon toimijoilla, kuten syyttäjälaitoksella, ulosotolla taikka oikeusavulla, olisi tarve esimerkiksi rekrytoinnin lisäämiseksi tarvetta harjoittelulle, sitä varten tulisi luoda oma harjoitteluohjelma. Syyttäjälaitoksella on jo tällä hetkellä oma koulutuspolkunsä eli apulaissyöttäjät.

Tuomioistuinharjoittelun ja mahdollisen muiden oikeudenhoidon toimijoiden harjoittelun pitämistä erillään puoltaa myös optimaalinen harjoittelun kesto. Tuomioistuinharjoittelun kestoä ei ole tarvetta muuttaa, mikäli sen sisältö pysyy samana. Ainoa harkitsemisen arvioinen asia voisi olla yhdistelmäharjoittelun keston pidentäminen esimerkiksi 1,5 vuoteen. Yhdistelmänotaarien osalta puolen vuoden harjoittelu käräjäoikeudessa ja hallinto- taikka hovioikeudessa on hivenen liian lyhyt, jotta kärjänotaari saa riittävän kuvan kyseisen tuomioistuimen toiminnasta. Tällöin kuitenkin kärjänotaarien palkkatasoa tulisi merkittävästi parantaa.

Mikäli tuomioistuinharjoittelun nimellä tunnettu harjoittelumahdollisuus laajennetaan kattamaan muita oikeudenhoidon toimijoita, ongelmaksi nousee myös se, kuka varatuomarin arvon harjoittelun päätteeksi antaa.

Merkittävä este tuomioistuinharjoittelun laajentamiselle nykyisestään on myös se, että tämä tarkoittaisi vääjäämättä harjoittelun pidentämistä. Jotta tuomioistuinharjoittelusta olisi hyötyä

käräjänotaarille ja työnantajalle, vähimmäisharjoittelun pituus tuomioistuimessa tulisi olla nykyinen yksi vuosi. Mikäli harjoitteluun lisätään harjoittelu esimerkiksi syyttäjillä tai oikeusavussa, tämä tarkoittaa harjoittelun pidentymistä. Mikäli taas tässä tilanteessa käräjänotaarien palkkatasoa samalla ei koroteta merkittävästi, tarkoittaa tämä todennäköisesti sitä, että yhä harvempi hakee tuomioistuinharjoitteluun ja sitä, että hakijakunnan laatu muuttuu. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan nuori juristi voi menettää useita kymmeniä tuhansia euroa tuloja vuodessa, kun hän työskentelee käräjänotaarina ja ottaa työvapaata yksityisen puolen työpaikastaan.

Lisäksi mikäli tuomioistuinharjoittelua laajennettaisiin muiden oikeudenhoidon toimijoiden alalle, tämä saattaisi olla ristiriidassa jäljempänä kohdassa 5 kyseessä olevan tavoitteen kanssa – miten muuttaa käräjäoikeuksien toimintaa siten, että käräjäoikeuksissa olisi enemmän lainopillista avustajakuntaa, jos osa tuomioistuinharjoittelusta suoritettaisiinkin jossain toisessa virastossa.

2. Tulisiko tuomioistuinharjoittelijoiden valintamenettelyä tehostaa? Jos, niin miten?

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan valintamenettelyä tulisi tehostaa. Kerran vuodessa tapahtuva valintamenettely on liian hidas ja kankea. Tällä hetkellä tuomioistuinharjoittelun aloitusajankohta voi olla lähes 2 vuotta sen jälkeen, kun käräjänotaarien hakuaika on päättynyt. On selvää, että tällainen menettely aiheuttaa turhia peruuttamisia tai harjoittelun aloitusajankohdan siirtämisiä, mikä työllistää sekä tuomarivalintalautakuntaa että käräjäoikeuksia. Kun aloitusajankohtaa voi joutua odottamaan näinkin pitkän ajan, nuoren juristin henkilökohtaisessa elämässä voi tapahtua muutoksia, joiden vuoksi harjoittelua joudutaan keskeyttämään ja siirtämään. Tällainen tuomioistuinharjoittelun suorittaminen useassa erässä vaikeuttaa myös harjoittelun suorittamista.

Valinta tulisi tapahtua usean kerran vuodessa. Haastattelun painoarvoa valintakriteerinä tulisi lisätä, sillä käräjänotaarit ovat merkittävä osa käräjäoikeuden henkilökuntaa. Tuomioistuinharjoittelu tulisi olla ensi askel kohti tuomarinuraa. Tämän vuoksi jo valintavaiheessa tulisi kiinnittää oikeudelliseen osaamisen lisäksi myös muihin tuomarin työssä tarpeellisiin taitoihin, kuten sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja päätöksentekokyky. Vaikka käräjänotaarien valinta tapahtuisi useimman kerran vuodessa, esimerkiksi puolen vuoden tai 4 kuukauden välein, haastattelun arviointi voisi olla voimassa pidempää. Hakumenettelyssä voisi myös rajoittaa hakukohteista taikka asettaa hakijalle karenssi, mikäli hän ei ota tarjottua paikkaa tiettyinä vuonna vastaan.

Valintamenettelyn kehittäminen joustavammaksi sekä käräjänotaareita ja käräjäoikeuksia enemmän palvelevammaksi edellyttää kuitenkin sitä, että tuomarinkoulutuslautakunnan resursseja tulee lisätä.

3. Tulisiko asessoreiden valinta siirtää esivalintakoetta lukuun ottamatta tuomarinkoulutuslautakunnalta tuomioistuimille? Jos, niin miksi?

Tältä osin käräjäoikeudella ei ole lausuttavaa.

4. Tulisiko tuomioistuinten esittelijöiden nykyistä tehtäväkuvaa tai kelpoisuusvaatimuksia muuttaa? Jos, niin miten?

Esittelijöiden määrä ja asemaa tulisi vahvistaa, koska esittelijät muodostavat edelleen käytännössä merkittävän rekrytointipohjan varsinaisiin tuomarinvirkoihin. Näin etenkin kun tällä hetkellä asessorivirkoja on hovioikeuksissa rajoitettu määrä eikä asessorikoulutus kykene täyttämään ainakaan pääkaupunkiseudun tuomaritarvetta.

5. Olisiko käräjäoikeuksien virkarakennetta tai kärjänotaarien toimenkuvaa tarpeen tarkistaa siten, että käräjäoikeuksissa kärjänotaarit tai muut nuoremmat lainoppineet voisivat avustaa tuomareita asioiden valmistelussa?

Oikeudenkäynnin painopiste tulisi olla käräjäoikeuksissa. Kuitenkin tällä hetkellä tilanne käräjäoikeuksissa on se, että suurimman osan asioista ratkaisee yksi kärjätuomari taikka yksi kärjätuomari lautamiesten kanssa.

Käräjäoikeuksien kokoonpanosäännöksiä ja resursseja tulisi muuttaa siten, että yhä useampi asia myös käräjäoikeudessa ratkaistaan ja/tai käsitellään useamman lakimiehen voimin. On selvää, että kaikki juttuja ei tarvitse käsitellä vahvennetussa taikka kolmen tuomarin kokoonpanossa, mutta käräjäoikeuksien toiminnan laatu ja tehokkuus todennäköisesti parantuisi, mikäli käräjäoikeuksissa olisi enemmän tuomaria avustavaa lainopillista henkilökuntaa. Eri Euroopan maissa tämän järjestetty eri tavoin (joko kärjänotaarien suuri määrä taikka tuomarilla on jokaisessa asiassa avustava lakimies apunaan).

Tämä ei välttämättä tarvitse lainsäädäntömuutosta. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa sen, että kärjänotaari osallistuu ratkaisukokoonpanoihin (laki tuomioistuinharjoittelusta 16 § 2, 3 ja 4 kohdat) tai että kärjänotaari avustaa tuomareita asioiden valmisteluissa. Kysymys on vaan siitä, että kärjänotaareita on tällä hetkellä käräjäoikeuksissa liian vähän, että he eivät kykene avustamaan tuomareita taikka osallistumaan ratkaisukokoonpanoihin siinä määrin kuin se olisi tarkoituksenmukaista. Tuomioistuinharjoittelu on työssä oppimista, minkä vuoksi kärjänotaareilla tulee olla omia asioita, joita he pääsevät ratkaisemaan.

Se että kärjänotaarit kykenisivät osallistumaan kokoonpanoihin taikka avustamaan tuomareita asioiden valmistelussa, lisäisi myös tuomioistuinharjoittelun houkuttelevuutta. Helsingin käräjäoikeudessa on vuosittain 20- 25 kärjänotaaria, joiden kanssa laamanni käy päätöskeskustelun. Jokaisessa päätöskeskustelussa nousee esille, että kärjänotaarivuoden mielekkäin työtehtävä on ollut osallistuminen ratkaisukokoonpanoon.

6. Onko teillä muuta lausuttavaa?

-

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus - Sirpa Pakkala laamanni